

Павліна ФУГЕЛО

канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи, страхування та електронних платіжних систем, Подільський державний аграрно-технічний університет, м. Кам'янець-Подільський

ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ АГРАРНИХ РОЗПІСОК ЯК АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ФОРМИ КРЕДИТУВАННЯ АПК

Хоча Закон України «Про аграрні розписки» був прийнятий 06.11.2012 р., фактично застосовувати вони почали з 2015 року на обмеженій території (у Полтавській області). По всій території України – використовуються з 2018 року.

Відповідно до ст. 1 цього Закону, аграрна розписка – товаророзпорядчий документ, що фіксує безумовне зобов'язання боржника, яке забезпечується заставою, здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених у ньому умовах [1].

Аграрні розписки дозволяють агровиробникам використовувати майбутній врожай як заставу і таким чином отримувати доступ до кредитних ресурсів на вигідніших умовах.

Закон виділяє 2 види аграрних розписок: товарну та фінансову.

Товарна аграрна розписка – це аграрна розписка, що встановлює безумовне зобов'язання боржника за аграрною розпискою здійснити поставку узгодженої сільськогосподарської продукції, якість, кількість, місце та строк поставки якої визначені аграрною розпискою.

В товарній розписці можливо додатково зазначити формулу для перерахунку кількості продукції залежно від її якості.

Фінансова аграрна розписка – це аграрна розписка, що встановлює безумовне зобов'язання боржника сплатити грошову суму, розмір якої визначається за погодженою боржником і кредитором формулою з урахуванням цін на сільськогосподарську продукцію у визначеній кількості та якості.

Фінансові аграрні розписки можуть як фіксувати чітку суму грошових зобов'язань, так і містити формулу, за якою вони будуть розраховані в майбутньому на момент розрахунку (наприклад, з врахуванням коливань обмінного курсу валют чи майбутніх цін на продукцію). Фінансові аграрні розписки, за якими кредиторами є резиденти України, видаються лише в гривні, а «міжнародні» аграрні розписки, видані на нерезидентів, можуть бути в будь-якій валюті. Також, особливістю аграрних розписок є вимога закону виражати розмір зобов'язань (і фіксований, і змінний) через формулу, яка враховує об'єм сільськогосподарської продукції.

Виконання боржником зобов'язань за фінансовими аграрними розписками здійснюється лише в безготівковій формі.

Вибір виду аграрної розписки – товарної чи фінансової – залежить від потреб та завдань агровиробника та кредитора. Наприклад, банки та фінансові установи працюють лише з фінансовими розписками, тоді ж як трейдери та переробники зацікавлені в сільгосппродукції та надають перевагу товарним аграрним розпискам [2].

Аграрні розписки (незалежно від виду) підлягають обов'язковому нотаріальному посвідченню. Вартість видачі

аграрної розписки є оплатою за її нотаріальне посвідчення, що з ринкової практики складає 0,1-0,3% вартості зобов'язання.

Механізмом кредитування за допомогою аграрних розписок можуть скористатися лише ті сільгоспвиробники, права на земельні ділянки яких належним чином зареєстровані відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень». Якщо договір оренди землі не зареєстрований державним реєстратором, то аграрна розписка видана бути не може. Якщо земельна ділянка являє собою паї, по яких багато орендодавців, то нотаріусу потрібно надавати договори оренди і кадастрові номери по всіх ділянках, врожай з яких буде виступати заставою за аграрною розпискою.

Аграрні розписки можуть використовувати господарства різного розміру і спеціалізації, оскільки все, що потрібно, – це земля і майбутній врожай. Найменші господарства, які видавали розписки, обробляють менше 1 гектара землі і працюють в нішевих секторах. В той же час, з розписками працюють також і агрохолдинги, що вирощують традиційні зернові та олійні культури. Завдяки публічному державному Реєстру аграрних розписок в агровиробників є можливість формувати позитивну кредитну історію.

Кредитором за аграрними розписками може стати будь-яка зацікавлена компанія чи фізична особа, незалежно від можливих обсягів фінансування чи сегменту роботи. Наразі аграрні розписки активно використовуються постачальниками та дистриб'юторами матеріально-технічних ресурсів, палива; банками та фінансовими установами, трейдерами тощо.

Аграрні розписки мають ряд переваг як для агровиробників, так і для кредиторів.

Згідно з наявною практикою аграрна розписка швидша в оформленні ніж банківський кредит (до 2 тижнів порівняно із 4 тижнями на банківський кредит) і видається кредитором під мінімальну відсоткову ставку (0-4%).

Таблиця 1

Переваги використання аграрних розписок

Для агровиробників	Для кредиторів
Збільшення майна для застави	Забезпечена майбутня поставка
Застава: майбутній врожай	Позасудове примусове виконання: швидка і прозора процедура
Швидкість оформлення	
Доступ до міжнародного фінансування	Можливість фінансування з-за кордону
Формування позитивної кредитної історії	Застосування в різних бізнес моделях
Зменшення ризиків конфліктів щодо прав на землю	Відкритий реєстр невиконаних розписок

Аграрна розписка може видаватися на декілька років, але повинна бути забезпечена майбутнім врожаєм, не меншим ніж розмір зобов'язання за нею.

Аграрна розписка зберігається в кредитора до повного виконання зобов'язань агровиробником.

Якщо виникли труднощі з виконанням розписки – можливі кілька сценаріїв: часткове виконання аграрної розписки; перенесення зобов'язання на наступний рік; заміна предмету застави; викуп аграрної розписки [3].

У разі неотримання виконання за аграрною розпискою в погоджений термін кредитор має право на позасудове примусове стягнення на підставі виконавчого напису нотаріуса, реалізація цього права можлива за рахунок предмету застави.

Станом на сьогодні сільгоспвиробники видали 4206 аграрних розписок, і отримали фінансування на загальну суму 29,8 млрд

грн [4]. Особливо корисними аграрні розписки є для малих сільгоспвиробників, яким складно отримати банківське фінансування, тому що часто вони не мають застави для забезпечення позик. А вміле поєднання використання аграрних розписок, як нового механізму кредитування, поряд зі сталими фінансовими інструментами, безумовно, нададуть будь-якому агровиробникові суттєву перевагу при залученні необхідних матеріальних та фінансових ресурсів для здійснення бізнесу.

Найближчим часом очікується прийняття законопроекту №2805 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо функціонування та обігу аграрних розписок» для забезпечення сталого розвитку цього інструменту.

Перелік використаних джерел

1. Про аграрні розписки: Закон України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5479-17>.
2. Аграрні розписки. URL: <https://agroregisters.com.ua/wp-content/uploads/2019/10/Leaflet-Crop-Receipts-Beginners-guide-2019.pdf>.
3. Аграрна розписка для фермера, нотаріуса, кредитора – інструкції зі швидкого оформлення. URL: <https://kurkul.com/spetsproekty/769-agrarna-rozpiska-dlya-fermera-notariusa-kreditora--instruktsiyi-zi-shvidkogo-oformlennya>.
4. Інформаційно-аналітичний портал АПК України. URL: <https://agro.me.gov.ua/ua/news/vikoristannya-agrarnih-rozpisok-dozvolilo-agrariyam-zaluchiti-1-mlrd-dol-ssha>.
5. Іванишин В. В., Роїв М. В., Шувар А. І. Біологізація землеробства в Україні: Реалії та перспективи. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2016. 284 с.
6. Булгаков В. М., Войтюк Д. Г., Адамчук В. В., Іванишин В. В. Науково-технічна політика в сільському господарстві. *Вісник аграрної науки*. 2007. № 3. С. 5-10.